

استفاده از روش خوش بندی ترکیبی کی - مینز و الگوریتم ژنتیک برای کنترل کیفیت نخ ریسیده شده در صنعت نساجی

مرضیه نظریان^۱؛ پدرام پیوندی^۲

چکیده

امروزه با گسترش سیستم‌های پایگاهی و حجم بالای داده‌ها ذخیره شده در این سیستم‌ها، نیاز به ابزاری است تا بتوان داده‌های ذخیره شده پردازش کرد. داده کاوی یکی از مهمترین این روش‌ها است که به وسیله آن الگوهای مفید در داده‌ها با حداقل دخالت کاربران شناخته می‌شوند و اطلاعاتی را در اختیار کاربران و تحلیل گران قرار می‌دهند تا براساس آنها تصمیمات مهم و حیاتی اتخاذ شوند یک رهیافت متداول در این زمینه روش خوش بندی است که برای تصمیم‌گیری یا طبقه‌بندی می‌تواند تصمیمات نمادینی را به نمونه‌های جدید با استفاده از نمونه‌های موجود منتسب کند.

هدف از این مقاله استفاده از روش‌های داده کاوی به عنوان یک تکنیک به منظور بهبود کیفیت نخ ریسیده شده در صنعت نساجی می‌باشد. بدین منظور با استفاده از داده‌های موجود در یک کارخانه ریسنگی الیاف کوتاه و همچنین با بکارگیری روش داده کاوی ترکیبی کی - مینز و الگوریتم ژنتیک روابط بین متغیرهای ریسنگی و پارامترهای کیفی نخ تولیدی آنالیز و بررسی شد. نتایج نشان داد که متغیرهای ریسنگی تاثیر بسزایی در کیفیت نخ تولیدی دارد.

کلمات کلیدی

خوش بندی، کی - مینز، الگوریتم ژنتیک، کنترل کیفیت، نخ ریسیده شده.

Using Of K-Means Hybrid Clustering Method And Genetic Algorithm For Quality Control Of Staple Yarn In Textile Industry

Marzieh Nazarian; Pedram Payvandy

Master of Science in Textile engineering, Yazd University, Yazd, Iran

Professor Assistant, Department of Textile Engineering, Yazd University, Yazd, Iran

ABSTRACT

Today with the high volume of database systems and stored data in these systems, there is a need for processing the stored data and. Data mining is one of the most important methods that by using of it, useful patterns are diagnosed in data with minimum users interferes and is given information to users and analyzers until base on are taken important decisions. One usual solution in this course is clustering method that can be related symbol Decisions to new samples by using of exiting samples for classification.

The purpose of this paper is using of data mining methods as a technique for improving quality of staple yarn in textile industry. In order to, by using of exiting data in the spinning factory of short staple fiber and also by using of K-Mean hybrid method and Genetic algorithm, relations between spinning variables and quality parameters of producing yarn are analyzed. The results show that spinning variables have important influence on quality of producing yarn.

KEYWORDS

Clustering, K-Means, Genetic algorithm, Quality control, Spun yarn^۱

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی تکنولوژی نساجی، دانشگاه یزد.

۲. استادیار دانشکده مهندسی نساجی دانشگاه یزد. دانشگاه یزد.

حجم انبوه داده ها از یک طرف و نیاز به تبدیل این داده ها به اطلاعات از طرف دیگر وجود ابزاری قدرتمند برای تحلیل داده ها را لازم می سازد. در این میان روش های داده کاوی مطرح می شوند که به هر نوع استخراج دانش یا الگو از داده های موجود در یک پایگاه داده اطلاق می گردد. بطور معمول این دانش و الگوهای مورد نظر در داده ها مستتر بوده و نیز اطلاعات بی ارزشی نیستند. از داده کاوی می توان جهت دسته بندی و تخمین و پیش بینی، خوش بندی و همچنین یافتن روابط میان داده ها استفاده کرد [۹]. چنانچه می دانیم روش های آماری به تنهایی قادر به انجام این کارها نیستند و بدین ترتیب نیاز به کاوش در میان داده ها بیش از بیش احساس می شود و بدین ترتیب شاخه داده کاوی در طی تحقیقات گسترده ای در زمینه یادگیری ماشین پا به عرصه وجود نهاد.

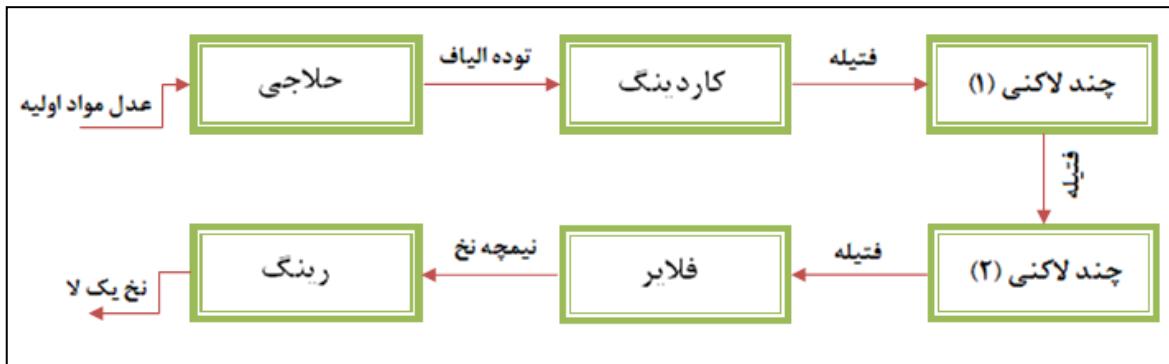
داده کاوی ترکیبی از مفاهیم و الگوریتم ها از آمار، هوش مصنوعی، یادگیری ماشینی و مدیریت داده است که در حوزه های مختلفی همچون امور حاکمیتی، بانکداری، مالی، توزیع و فروش، بازاریابی، بیمه، علوم، مهندسی و... برای کشف روابط و الگوهای پنهان بکار می رود. صنعت نیز یکی از حوزه هایی است که داده کاوی می تواند در آن مورد استفاده قرار گیرد و باعث بست آمدن مزایای فراوان برای سازمان ها شود.

در زمینه صنعت نساجی نیز تحقیقاتی در مورد تکنیک ها و روش های داده کاوی انجام شده است. Hodge و همکارانش در سال ۲۰۰۱ از تکنیک داده کاوی به منظور پیش بینی عوامل موثر بر میزان عایق بودن پوشک استفاده کردند [۷]. در سال ۲۰۰۲ با استفاده از روش داده کاوی در صنعت نساجی به طور خاص کارخانه ریسنده پنبه موثر تجزیه و تحلیل قرار گرفته شد [۱۷]. در سال ۲۰۰۶ به منظور نشان دادن کاربرد مهم روش داده کاوی در صنعت از داده های جمع آوری شده در یک کارخانه ریسنده گلیف کوتاه برای برسی عوامل موثر بر کیفیت نخ تولیدی استفاده شد [۱]. در سال ۲۰۰۸ برای کنترل کیفیت نخ ریسیده شده از ابزارهای داده کاوی، خوش بندی و در آخر از تجزیه و تحلیل های آماری استفاده شد [۴]. در سال ۲۰۱۰ با استفاده از روش داده کاوی یک کارخانه ریسنده گلیف کوتاه مورد تجزیه و تحلیل قرار داده شد [۱۰]. SHahrabi و همکارش در سال ۲۰۱۰ با استفاده از روش داده کاوی یک سیستم جدید سایزبندی توسعه داد [۱۸]. در سال ۲۰۱۰ با استفاده از تکنیک داده کاوی یک سیستم سایز بندی برای پسران ایرانی دارای سنین بین ۱۶ و ۲۲، بر اساس نوع بدن مشخص گردید [۲]. نتایج نشان داد که سه نوع بدن و سیستم سایزبندی دارای عملکرد مناسبی بودند. در تحقیقی که در سال ۲۰۱۱ انجام گرفت کارایی و مانیتورینگ دیگ بخار در صنعت نساجی با استفاده از تکنیک های داده کاوی مورد ارزیابی قرار گرفت [۲۱]. S.K. Tyagi و همکارش در سال ۲۰۱۱ از ابزارها و تکنیک های داده کاوی برای کنترل کیفیت صنعت نساجی به منظور تصمیم گیری استراتژیکی و مدیریتی استفاده کردند [۱۹]. در سال ۲۰۱۲ از تکنیک داده کاوی به منظور بهبود مدیریت، ظرفیت تولید و کیفیت در صنعت نساجی استفاده شد [۱۴]. در سال ۲۰۱۲ یک کار تحقیقاتی در زمینه تجزیه و تحلیل سایز بندی پیراهن برای مردان هندی ۲۵ تا ۶۶ ساله با استفاده از تکنیک خوش بندی صورت گرفت [۱۳].

هدف از انجام این مقاله ارائه یک روش موثر پنبه و الگوریتم ژنتیک برای روش خوش بندی داده ها می باشد. از الگوریتم پیشنهادی برای کنترل کیفیت نخ ریسیده شده در صنعت نساجی استفاده شد. در این مطالعه به ارزیابی تاثیر پارامتر های مربوط به مواد خام و پارامترهای فرآیند تولید بر روی کیفیت نخ ریسیده شده پرداخته شد. نتایج نشان داد که الگوریتم پیشنهادی از نظر کیفیت جواب های حاصل شده "کاملاً" برتر می باشد.

۲. ریسنده گلیف کوتاه

ریسنده گلیف کوتاه شامل کلیه عملیاتی است که بر روی الیاف پنبه والیاف مصنوعی مانند پلی استر انجام می شود تا آن را تبدیل به نخ یک لای ریسیده شده کند. کارخانه مورد بررسی دارای خط ریسنده گلیف کوتاه می باشد. تولید این کارخانه نخ صد درصد پنبه ای، مخلوط الیاف پنبه و پلی استر، مخلوط الیاف پنبه و نایلون، مخلوط الیاف ویسکوز و پلی استر و مخلوط الیاف پنبه و ویسکوز با درصد های متفاوت و نمرات متفاوت می باشد. مراحل تولید نخ در این کارخانه در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل (۱) مراحل فرایند تولید نخ در کارخانه ریسندگی الیاف کوتاه

درجه مرغوبیت الیاف، غالباً نسبت به طول و میزان درصد مواد خارجی در آنها تعیین می‌شود و واضح است که هر اندازه الیاف تمیز تر و دارای طول بلندتری باشد، مرغوبترند. بخصوص الیاف بلندتر از لحاظ نساجی اهمیت ویژه ای دارد و می‌توان از آنها نخهای خوب و ظرفی تهیه کرد. به طوری که هر اندازه طول الیاف بلندتر باشد، قطر آن کمتر بوده و این یک خاصیت بسیار خوب دیگری است که در الیاف پنبه بلند وجود دارد و در مورد ریسندگی برای تهیه نخهای ظرفی و بادوام حائز اهمیت است. قسمت حلاجی، اولین مرحله از عملیات ریسندگی محسوب می‌شود و توده الیافی که به صورت بسته‌هایی به نام "عدل وارد کارخانه" می‌شوند، در این قسمت به وسیله ماشین آلات مخصوصی باز و مخلوط شده و ضمن انجام این عملیات به ماشین قابل توجهی مواد خارجی از الیاف جدا و تمیز می‌شوند. توده الیافی که به صورت بالش درآمده و یا به طریق سیستم شوت فید عمل شده به ماشین کارد تغذیه می‌شود. هدف از استفاده این ماشین باز کردن و تمیز کردن الیاف، جدا کردن ناخالصیهایی که در قسمت حلاجی، جدا کردن الیاف کوتاه، موازی کردن الیاف گرفته نشده، مخلوط کردن الیاف، تولید فتیله کارد می‌باشد. فتیله تولید شده توسط ماشین کارد، دارای الیافی نایکنواخت و غیر موازی است که هلازم است توسط مکانیزم مخصوصی موازی، یکنواخت و نیز مخلوط شوند، بنابراین، از ماشین چند لاقنی فتیله می‌توان برای هدفهای فوق استفاده کرد. عموماً "بعد از تولید فتیله نمی‌توان آن را مستقیماً" به ماشین رینگ تغذیه کرد و برای تقلیل وزن مخصوص خطی فتیله و تولید مخصوصی به نام "نیمچه نخ" (Roving) باید مرحله نیم تاب انجام گیرد. ضمناً در این ماشین به نیمچه نخ مقدار معینی تاب داده می‌شود تا استحکام نیمچه نخ در اثر اصطکاک بین الیاف افزایش پیدا کند. نیمچه نخ تولید شده به وسیله فلایر باید توسط ماشین رینگ تبدیل به نخ بشود. در ماشین رینگ عملیاتی مانند تقلیل وزن مخصوص خطی نیمچه نخ به وسیله کشش دادن الیاف، تابیدن فتیله کشش داده شده و تبدیل به نخ، پیچیدن نخ تولید شده بر روی ماسوره انجام می‌گیرد.

۳. الگوریتم K-Means

یکی از روش‌های حیاتی کنترل و مدیریت داده‌ها، خوشبندی داده‌ها با خواص مشابه، درون مجموعه‌ای از دسته‌ها می‌باشد. خوشبندی یک روش دسته‌بندی کردن داده بر اساس شباهت می‌باشد [۲۲].

خوشبندی داده یکی از رایج ترین تکنیک‌های داده کاوی است. خوشبندی معمولاً به عنوان پیش درآمدی برای بکارگیری سایر تحلیل‌های داده کاوی یا مدل سازی به کار می‌رود. آنالیز خوشبندی مجموعه داده را به نحوی گروه بندی می‌کند که شباهت درون خوشبندی ای بیشترین و شباهت بین خوشبندی ای کمترین باشد، به عبارت دیگر، داده‌ها موجود در یک خوشبندی بر اساس یک معیار شباهت از پیش تعیین شده، شباهت بیشتری نسبت به یکدیگر دارند تا نسبت به داده‌های موجود در سایر خوشبندی‌ها. در دو دهه اخیر تلاش‌های فراوانی برای یافتن بهترین الگوریتم خوشبندی برای مجموعه داده‌های بزرگ صورت گرفته است. علاوه بر این تحقیقاتی زیادی در مورد این موضوع صورت گرفته است [۱۲]. در خوشبندی هیچ دسته از پیش تعیین شده ای وجود ندارد و داده‌ها صرفاً بر اساس تشابه گروه بندی می‌شوند و عنوانی هر گروه نیز توسط کاربر تعیین می‌گردد. الگوریتم K-Means [۸] یکی از مشهورترین الگوریتم‌های خوشبندی می‌باشد که تعداد خوشبندی‌ها به عنوان پارامتر محدودی K توسط کاربر از پیش تعریف می‌شود. این الگوریتم با تعداد K مرکز اولیه که به طور تصادفی از میان داده‌ها انتخاب شده اند شروع می‌شود و سپس به طور مرتب مراکز هر یک از خوشبندی‌ها را تغییر می‌دهد تا زمانی که دیگر تغییری در مراکز خوشبندی نشود [۱۵]. در حال حاضر روش‌های متعددی برای خوشبندی داده‌ها وجود دارد که بر اساس نوع داده‌ها، شکل خوشبندی‌ها، فاصله داده‌ها و غیره عمل خوشبندی را انجام می‌دهند [۶].

۴. الگوریتم ژنتیک و استفاده آن در روش K-Means

الگوریتم ژنتیک یکی از الگوریتم‌های جستجوی می باشد که به صورت تصادفی جواب مسئله را پیدا می کند. این الگوریتم که در دسته الگوریتم های آزمون و خطا جای می گیرد، اولین بار توسط هالند ارائه شد و بر اساس ژنتیک موجودات زنده و عوامل و شرایطی که برای زندگی و ادامه حیات آنها مؤثر است عمل می کند. پایه این روش نظریه داروین است که بر اصل حیات قویترین موجود در جامعه تأکید می کند [۵]. از این الگوریتم، در حل مسائل بهینه سازی پیچیده که نمی توان برای آن قوانین خاصی در نظر گرفت استفاده می شود. البته محققان اخیراً "روش هایی را توسعه داده اند که می توان از الگوریتم ژنتیک برای داده های کیفی نیز استفاده برد" [۲۰]. برای حل یک مسئله با استفاده از این روش ابتدا باید پاسخ های فرضی مسئله را به صورت خاصی نمایش داد که برای ادامه کار و ارزیابی پاسخ ها مشکلی ایجاد نگردد. روش‌های متعددی برای نمایش و کدگذاری وجود دارد که از مهمترین و معمولترین آنها روش دودویی و نمایش اعشاری شناور می باشد. در آغاز، جمعیت اولیه که جواب ها را نشان می دهدن به صورت تصادفی انتخاب می گردد. هر یک از اعضای این جمعیت که کروموزم نامیده می شود یکی از پاسخ های مسئله می باشد. هر یک از این کروموزمها از رشته‌های از اعداد با طول برابر انتخاب می گردد که هر یک از این اعداد ژن نام دارد. الگوریتم ژنتیک بر اساس تکرار عمل می کند که به جمعیت در هر مرحله ، نسل گفته می شود . هریک از اعضای این نسل بر اساس تابع ارزش ، ارزیابی می شوند.

در این الگوریتم ها نسل جدید سعی دارد که ارزش بیشتری از تابع ارزش را به خود اختصاص دهد و با این عملکرد به تابع هدف نزدیک تر گردد. در هر مرحله از تکرار، هر یک از کروموزم ها با احتمال خاصی با یکدیگر عمل تقاطعی انجام می دهند یا به اصطلاح مزدوج می شوند که پیامد آن یک یا چند کروموزم جدید به نام فرزند می باشد. در این فرزندان ممکن است طبق احتمال خاصی عمل جهش ژنی اتفاق افتد، به این صورت که مقدار یک یا چند ژن از کروموزم تغییر کند [۵]. در مرحله آخر فرزندان طبق تابع ارزش، ارزیابی شده و بر اساس ارزش آنها و ارزش والدین یعنی نسل اولیه که این فرزندان را تولید کرده اند نسل جدید تولید خواهد شد . این مراحل تا جایی تکرار می شود که نسل حاضر به جواب بهینه یا یکی از زیر جوابهای بهینه همگرا گردد. روش‌های مختلفی برای عملگرهای تقاطعی و جهشی وجود دارد که با توجه به مسئله و پیچیدگی مربوطه یکی از آنها انتخاب می گردد.

۱. نمایش کروموزم

قدم ابتدایی در شروع الگوریتم ژنتیک نمایش جواب ها یه صورت رشته ایی به نام کروموزم ها می باشد. برای شروع باید از متغیرهای موجود، کروموزم تشکیل شود و موتور الگوریتم ژنتیک، یک جمعیت اولیه ناهمگن از کروموزمها را ایجاد نماید. سپس هر کروموزم مورد آزمایش قرار می گیرد. مناسب ترین کروموزم ها شناس بیشتری برای زنده ماندن در طول دوره های دیگر و دوباره تولید شدن را دارا بوده و ضعیف ترها محکوم به نابودی هستند. نوع کروموزم ها در این مقاله از نوع صحیح می باشد که تنها می توانند مقادیر ۱ الی K را به خود تخصیص دهند.

برای ایجاد نسل اول، از پارامترهایی شروع می شود که به آنها کروموزم یا زنوم می گویند. کروموزم ها عموماً به صورت یک رشته ساده از داده ها نمایش داده می شوند. البته انواع ساختمان داده های دیگر هم می توانند مورد استفاده قرار گیرند. در ابتدا چندین مشخصه به صورت تصادفی برای ایجاد نسل اول تولید می شوند. در طول هر نسل، هر مشخصه ارزیابی می شود و ارزش تناسب تابع تناسب اندازه گیری می شود. گام بعدی ایجاد دومنی نسل از جامعه است که بر پایه فرآیندهای انتخاب می باشد. از مشخصه های انتخاب شده همراه با عملگرهای ژنتیکی استفاده می شود: اتصال کروموزم ها به سر یکدیگر و تغییر. برای هر فرد، یک جفت والد انتخاب می شود. انتخاب ها به گونه ای می باشد که مناسب ترین عناصر انتخاب می شوند تا حتی ضعیف ترین عناصر هم شناس انتخاب داشته باشند و از نزدیک شدن به جواب محلی جلوگیری شود.

از ترکیب دو کروموزم، فرزند ایجاد شده و به نسل بعدی اضافه می شود تا کاندید های مناسبی برای جواب، در نسل بعدی پیدا شوند. مرحله بعدی تغییر دادن فرزندان جدید است. کروموزم های فرزند به طور تصادفی تغییر می کنند یا جهش می یابند. به خصوص با بیت ها در کروموزم های ساختمان داده ها این تغییرات ایجاد می شوند. این فرآیند باعث به وجود آمدن نسل جدیدی از کروموزم هایی می شود که با نسل قبلی متفاوت است. کل فرآیند برای نسل بعدی هم تکرار می شود. دوباره جفت ها برای ترکیب انتخاب می شوند، جمعیت نسل سوم به وجود می آیند و ... این فرآیند تکرار می شود تا این که به آخرین مرحله برسیم.

۲. استراتژی تولید جمعیت اولیه

جهت تولید جمعیت اولیه عموماً از روش تولید تصادفی کروموزم ها استفاده می شود. در روش تصادفی از آنجاییکه کروموزم ها متعلق به نواحی مختلف فضای جواب می باشند لذا نوع کروموزم ها بالا است؛ در نتیجه در تکرارهای اولیه الگوریتم؛ تکامل نسل ها سریعتر انجام می گیرد ولی با افزایش تکرار، تشابه کروموزم ها نیز افزایش یافته تا اینکه در نهایت الگوریتم به یک یا چند حل شاخص همگرا گردد. در برخی از تحقیقات، از تکنیک

های ابتکاری یا فرآبتكاری دیگر همانند SA یا TS نیز جهت بدست آوردن یک جمعیت اولیه با کیفیت بالا استفاده شده است. اگرچه اشکال عمدۀ روش فوق افزایش احتمال همگرایی زودرس (Premature Convergence) یا کاهش تنوع در جمعیت می باشد.

۴. روش انتخاب

یکی دیگر از عملگرهای اصلی الگوریتم ژنتیک، عملگر یا اپراتور انتخاب می باشد که به منظور گزینش کروموزم های والدین از جمعیت کروموزم ها و وارد نمودن آنها به مرحله تولید مثل و تولید کروموزم های جدید می باشد. کروموزمی که دارای مقدار برازنده‌گی مناسب تری باشد، احتمال بیشتری را برای ورود به مرحله تولید مثل دارد. بنابراین در هر تکرار با توجه به احتمال انتخاب هر کروموزم، یک جفت کروموزوم انتخاب می گردند و با ورود به مرحله تولید مثل تحت اپراتورهایی مانند باز ترکیبی و جهش قرار می گیرند.

۴. اپراتور بازترکیبی

مهمترین عملگر در الگوریتم ژنتیک، عملگر بازترکیبی است. ترکیب فرآیندی است که در آن نسل قدیمی کروموزم‌ها با یکدیگر مخلوط و ترکیب می‌شوند تا نسل تازه‌ای از کروموزم‌ها بوجود بیاید. جفت‌هایی که در قسمت انتخاب به عنوان والد در نظر گرفته شدند در این قسمت ژن‌هایشان را با هم مبادله می‌کنند و اعضای جدید بوجود می‌آورند. ترکیب در الگوریتم ژنتیک باعث از بین رفتن پراکندگی یا تنوع ژنتیکی جمعیت می‌شود زیرا اجازه می‌دهد ژن‌های خوب یکدیگر را بیابند.

۵. اپراتور جهش

پس از اتمام عمل آمیزش، عملگر جهش بر روی کروموزم‌ها اثر داده می‌شود. این عملگر یک ژن از یک کروموزم را به طور تصادفی انتخاب نموده و سپس محتوای آن ژن را تغییر می‌دهد. اگر ژن از جنس اعداد دو دویی باشد، آن را به وارونش تبدیل می‌کند و چنانچه متعلق به یک مجموعه باشد، مقدار یا عنصر دیگری از آن مجموعه را به جای آن ژن قرار می‌دهد. پس از اتمام عمل جهش، کروموزوم‌های تولید شده به عنوان نسل جدید شناخته شده و برای دور بعد اجرای الگوریتم ارسال می‌شوند.

۵. روش ارزیابی

۱. مجموعه داده ها و کارهای انجام شده

داده ها از یک کارخانه ریسنندگی الیاف کوتاه جمع آوری شدند. داده ها مربوط به مواد اولیه (شامل طول الیاف، ظرافت الیاف، نپ، نایکنواختی، نمره)، فرآیند تولید (شامل درصد پنبه و پلی استر مصرفی) و کیفیت (شامل نایکنواختی در ماشین چند لакنی ۱ و ۲، فلایر و رینگ، نمره فتیله کاردینگ، چند لакنی ۱ و ۲، فلایر و رینگ، ازدیاد طول نخ یک لا، استحکام نخ یک لا، تاب نخ یک لا، ضرب نایکنواختی ازدیاد طول نخ یک لا، ضرب نایکنواختی استحکام نخ یک لا، میزان نپ نخ یک لا، نقاط ضخیم نخ یک لا، نقاط نازک نخ یک لا، نایکنواختی نخ یک لا می باشد.

۶. الگوریتم ژنتیک ترکیبی با الگوریتم k-means

الگوریتم های ترکیبی زیادی براساس تغیری تکامل جهت بهبود خوش بندی با روش k-means تاکتون ارائه شده اند. یکی از این روشها که همگرایی آن در بهینه کلی به صورت تئوری ثابت شده است، الگوریتم GMK می باشد که توسط K.Kirishna در سال ۱۹۹۹ معرفی گردیده است. عملکرد این الگوریتم براساس بهینه نمودن پارامتر مجموع واریانس درون خوش ها (TWCV(total within cluster variation) می باشد که به آن مجموع مربعات خطای کلی (SE) نیز گفته می شود [۱۱]. که روش محاسبه آن به شرح زیر است.

$$(1)$$

در معادله (1):

n: تعداد داده ها (patterns)

d: تعداد پارامترهای هر داده (dimension)

k: تعداد خوش ها

$\{x_i, i=1, 2, 3, \dots, n\}$: مجموعه داده ها می باشد.

در این صورت می توان ماتریس W را به صورت زیر تعریف نمود:

$$W \quad (2)$$

$$\text{ماتریس } [w_{i,j}] = W \text{ دارای خصوصیات زیر می باشد:} \quad (3)$$

W

اگر C_k مراکز پارامترهای مرکز خوش C_k باشد در این صورت برای محاسبه مراکز خوش ها خواهیم داشت:

$$C \quad (4)$$

با استفاده از معادله (3) میزان واریانس درون هر خوش برابر است با:

$$S \quad (5)$$

و در نهایت مجموع واریانس درون خوش ها $TWCV$ برابر خواهد بود با:

$$S \quad (6)$$

که هدف پیدا کردن W^* می باشد که در آن $S(W^*)$ کمترین شود یعنی:

$$S \quad (7)$$

یکی از روش های معمول برای پیدا کردن خوش با کمترین مربع خط (SE)، استفاده از روش K-means می باشد (با محاسبه فاصله اقلیدسی). اگر نقاط اولیه در الگوریتم K-means خوب انتخاب نشده باشند الگوریتم در یک بهینه محلی خواهد افتاد و SW کوچکترین SW ممکن نخواهد بود. GKA شامل مجموعه ای از جواب های کد شده می باشد که جمعیت اولیه بر اساس انتخاب متغیرها به صورت تصادفی مشخص شده است و در نسل های بعدی بر اساس عملگرهای الگوریتم ژنتیک صورت می پذیرد و تولید نسل ها تا زمان رسیدن به شرایط خواسته شده ادامه پیدا می کند. عملگرهای ژنتیکی که در GKA استفاده شده اند عبارت اند از:

۱ - عملگر انتخاب

۲ - عملگر جهش بر اساس فاصله

۳ - عملگر K-means

در این بخش به نحوه کد کردن و عملگر عملگرهای ژنتیکی پرداخته می شود:

۱.۲.۵. کد گذاری

هدف، کد گذاری ماتریس W می باشد. برای این کار رشته ای به طول n (تعداد داده ها) در نظر گرفته می شود که اعداد داخل رشته نمایانگر خوش های می باشند که داده به آن تعلق دارد. که مقادیر داخل کروموزم $\{K, 1, 2, 3, \dots\}$ می باشند. به این روش کد گذاری string-of-group-numbers گفته می شود.[۳]. encoding

۵،۲،۲. جمعیت اولیه

جمعیت اولیه (P) به صورت تصادفی مشخص می‌گردد. رشتہ کروموزم از اعداد بین ۱ تا K به صورت تصادف با توزیع نرمال پر می‌شوند. برای اینکه احتمال دارد در فرآیند انتخاب تصادفی یک خوش اصلاً "انتخاب نشود برای جلوگیری از این امر یک عدد صحیح کوچکتر از n/K انتخاب شده و به این تعداد ژن یک گروه اختصاص داده می‌شود. این عمل برای K گروه تکرار شده و مابقی ژن‌ها به صورت دلخواه پر می‌شوند.

۳،۲،۵. انتخاب

عملگر انتخاب به صورت تصادفی و بر اساس توزیع زیر از جمعیت اقدام به انتخاب کروموزم می‌نماید.

$$P \quad (8)$$

که در آن (s_i) معرف مقدار تابع برازنده‌گی کروموزم s_i می‌باشد. جهت ارزیابی میزان خوب بودن کروموزم‌های موجود، نیاز به تابع برازنده‌گی می‌باشد که در اینجا مجموع واریانس درون خوش‌ها به عنوان معیار خوب یا بد بودن کروموزم‌ها در نظر گرفته شده است. هر چه $S(W)$ کمتر باشد به این معنی است که کروموزم دارای برازنده‌گی بیشتری می‌باشد. جهت تعریف تابع برازنده‌گی بر اساس $S(W)$ روش‌های زیادی موجود می‌باشد که در اینجا از روش زیر استفاده شده است:

$$f \quad (9)$$

و

$$(10)$$

که در آن \bar{f} و σ معرف میانگین و انحراف معیار $f(s_W)$ در نسل فعلی می‌باشد و ثابت C عددی مابین ۱ و ۳ می‌باشد. در نهایت تابع برازنده‌گی به شرح زیر خواهد بود:

$$(11)$$

۴،۲،۵. جهش

عملگر جهش بر پایه فاصله معرفی شده است. در جهش، مقدار یک ژن با توجه به فاصله نقطه انتخابی از مرکز خوش‌ها تغییر پیدا می‌کند. در واقع هر ژن معرف یک داده و مقدار آن معرف خوش‌هایی است که آن داده به آن اختصاص دارد، می‌باشد. عملگر جهش به گونه‌ای تعریف می‌گردد که تمایل دارد مقدار ژن را به گونه‌ای تغییر دهد که داده به خوش‌هایی که به مرکز آن نزدیک‌تر است تعلق گیرد.

جهت انجام این عمل بر روی آن $s_W(i)$ که i معرف ژن انتخابی در کروموزم s_W می‌باشد و با توجه به این که ژن i ام در ارتباط با داده x_i می‌باشد می‌توان فاصله ژن از مرکز خوش j به صورت زیر تعریف نمود:

$$d \quad (12)$$

$$(13)$$

و سپس با احتمال زیر خوش d_j داده با همان مقدار ژن جایگزین می‌گردد.

$$P_j \quad (13)$$

که در آن c_m عددی بزرگتر از یک و $\{d_j\} = \max_j\{d_j\}$ است. باید توجه داشت احتمال این که خوش‌های خالی در این عملگر به وجود آید، وجود دارد.

"مثلاً" اگر چهار خوش داشته باشیم توسط عملگر جهش فقط خوش‌های ۱ و ۲ و ۴ انتخاب شده باشند و خوش‌های ۳ اصلًا "انتخاب نشده باشد و با توجه به این که هر چه تعداد خوش کمتر باشد SE طبیعتاً" بیشتر خواهد بود. باید از خالی شدن خوش‌های جلوگیری به عمل آید. یک روش سریع برای بررسی نمودن اینکه احتمال تشکیل خوش‌های خالی وجود دارد این هست که آیا جامعه داده x_i از خوش‌خودش (i) C_{sw} بزرگتر از صفر هست یا نه. در

صورتی که $d_{sw} = 0$ بدين منظور است که داده و مرکز خوشه يکی می باشد. بنابراین فقط در مواردی که فاصله بزرگتر از صفر است عملگر جهش می تواند بر روی داده اعمال گردد. کروموزمی که دارای K خوشه غیر خالی باشد کروموزم معتبر شناخته می شود و در غير اينصورت کروموزم معتبر نیست.

۵.۲.۵. عملگر دورگه شدن K-means

در الگوريتم تركيبی به جای عمل دو رگه شدن، عملگر K-means قرار داده شده است جهت افزایش سرعت همگرایی از الگوريتم استفاده شد که اگر SW کروموزم انتخابی باشد مراحل زیر توسط عملگر K-means بر آن اعمال می گردد.

۱ - مراكز خوشه با توجه با فرمول (۴) برای ماتريس W محاسبه می گردد.

۲ - هر داده به نزديکترن خوشه نسبت داده می شود و ماتريس \tilde{W} تشکيل می گردد.

احتمال دارد که حاصل اين عملگر منجر به کروموزم نامعتبر گردد. در اين حالت کروموزم نامعتبر به روش زير به کروموزم معتبر تبديل می گردد:

۱ - خوشه C که دارای بيشترین واريانس درون خوشه ای است انتخاب می گردد.

۲ - به تعداد مورد نظر از دورترین داده ها به مرکز خوشه C جهت پر کردن خوشه خالي استفاده می گردد.

۳.۳. مدل سازی

مراحل داده کاوي در اين تحقيق در شكل ۲ نشان داده شده است.

شکل (۲) مراحل فرآيند داده کاوي در کارخانه رسندگي الياf کوتاه

برای انجام مدل سازی ابتدا تعداد ۱۰۰۰ داده که شامل ۲۵ نوع متغير می باشد، را از آزمایشگاه کنترل کيفيت کارخانه مورد نظر مطالعه قرار گرفت. متغيرها در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول (۱) پارامترهای مورد استفاده در فرآيند داده کاوي

نام متغير	شماره	نام متغير	شماره
نمره نخ	۱۴	درصد تركيب پنه	۱
Cv%	۱۵	درصد تركيب پلي استر	۲
نقاط نازک نخ	۱۶	نمره فتيله کاردينگ	۳
نقاط ضخيم نخ	۱۷	نپ فتيله کاردينگ	۴
نپ نخ	۱۸	نمره فتيله چند لاکني ۱	۵
IPI	۱۹	Cv% فتيله چند لاکني ۱	۶
تاب نخ	۲۰	فتيله چند لاکني ۱	۷
ميانگين استحکام نخ	۲۱	نمره فتيله چند لاکني ۲	۸
ميانگين ازدياد طول نخ	۲۲	Cv% فتيله چند لاکني ۲	۹
استحکام نخ	۲۳	U% فتيله چند لاکني ۲	۱۰
Cv% ازدياد طول نخ	۲۴	نمره نيمجه نخ	۱۱
ميانگين RKM نخ	۲۵	Cv% نيمجه نخ	۱۲
		U% نيمجه نخ	۱۳

داده های جمع آوری شده در برنامه اکسل مرتب گردید. سپس بر روی داده های خام متغیرها پردازش صورت گرفته و به صورت داده هایی که قابلیت تحلیلی بیشتری داشته باشند در آمدند. برای عمل پاک سازی و تمیز کردن داده ها چون بعضی از آزمایشات در روز یک دفعه و برخی سه دفعه انجام می شدند ، به همین علت مقادیر مربوط به تعدادی از ردیف ها خالی می ماند، برای رفع این مشکل آزمایشاتی که روزانه انجام می شد در دو ردیف بعد تکرار گردید. برخی از داده ها نیز به علت عدم ثبت، بحای آنها، میانگین داده قرار داده شد. برای ادامه ای کار داده هایی که درصد کمی از جامعه ی آماری را شامل می شدند حذف گردیدند. هنگامی که داده های مورد کاوش مشخص گردیدند، معمولاً "به تبدیل های خاصی روی داده ها نیاز است. تبدیل های ساده همچون تبدیل داده ها به داده های نرمال تعریف شدند. برای نرمال سازی داده ها از رابطه ۱۴ استفاده شد.

$$P_i = \frac{N_i}{N} \quad (14)$$

که در رابطه ۱۴ :

P_{ij}^* : مقدار متغیر بعد از نرمال سازی

P_{ij} : مقدار متغیر قبل از نرمال سازی

\bar{P}_j : مقدار میانگین

S_j : واریانس زام متغیر از همه نمونه ها می باشد.

از متغیرهای نرمال شده به عنوان ورودی الگوریتم ژنتیک ترکیبی با الگوریتم k-means استفاده شد. اصولاً "وارد کردن داده ها به صورت خام باعث کاهش سرعت و دقت الگوریتم انتخابی می شود.

در مرحله بعد، متغیر ها خوش بندی شدند. در این تحقیق برای خوش بندی گروه ها از تکنیک الگوریتم ژنتیک ترکیبی با الگوریتم k-means استفاده شد. برای نوشتمن الگوریتم مورد نظر از نرم افزار Matlab استفاده شد. در این الگوریتم متغیرها بر اساس شباهت خود در خوش های مختلفی قرار می گیرند.

پارامترهای تنظیم شده برای الگوریتم ژنتیک ترکیبی با الگوریتم k-means در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول (۲) پارامترهای الگوریتم ژنتیک ترکیبی با الگوریتم k-means

ثبت	C _m	ثابت C	احتمال جهش	تعداد جمعیت	تعداد نسل
۱۰۰	۵۰	۰.۰۵	۲	۱	

برای تعیین بهترین دسته بندی، تعداد خوش های مختلف مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از الگوریتم ژنتیک ترکیبی با الگوریتم k-means در جدول ۳ نشان داده شده است. جهت ارزیابی خوش ها از معیار دیویس - بولدین (DB) استفاده شد. این معیار از شباهت بین دو خوش استفاده می کند که بر اساس پراکندگی بین یک خوش و عدم شباهت بین دو خوش تعییف می شود. این شاخص میانگین شباهت بین هر خوش با شبیه ترین خوش به آن را محاسبه می کند. می توان دریافت که هرچه مقدار این شاخص کمتر باشد، خوش های بهتری تولید شده است[۱۶].

جدول (۳) تعداد داده ها در هر خوش و معیار دیویس - بولدین برای هر خوش

معیار دیویس - بولدین (DB)	تعداد داده ها در هر خوش	تعداد خوش (K)
۲.۱۵	۳۱۲ ۲۶۶ ۴۲۲	۳
۲.۱۸۳	۲۶۶ ۲۲۶ ۳۱۲ ۱۸۶	۴
۲.۰۲۹	۱۳۶ ۳۱۲ ۲۲۶ ۱۸۶ ۱۳۰	۵
۲.۱۵۴	۱۳۶ ۱۲۱ ۲۰۸ ۲۱۹ ۱۸۶ ۱۳۰	۶
۲.۱۷۹	۱۰۰ ۲۰۶ ۱۳۳ ۱۲۹ ۱۸۳ ۵۸ ۱۹۱	۷
۲.۱۳۵	۷۶ ۱۷۳ ۱۳۰ ۱۴۶ ۱۳۶ ۱۱۰ ۵۶	۸
۲.۱۶۲	۱۲۹ ۵۸ ۱۰۳ ۱۰۸ ۹۵ ۱۳۵ ۷۵ ۱۷۳ ۱۲۴	۹

۶. نتایج و بحث

هدف از این تحقیق استفاده از روش خوش بندی ترکیبی کی - مینز و الگوریتم ژنتیک برای کنترل کیفیت نخ ریسیده شده در صنعت نساجی می باشد. این روش یکی از تکنیک های کشف الگوهای پایگاه داده های مشخص در داده کاوی است. ایده اصلی در این الگوریتم بهره مندی از مزایای هر دو الگوریتم k-means و ژنتیک می باشد و در واقع این ترکیب، سرعت همگرایی را بهبود می بخشد.

برای بررسی و تایید روش انتخاب شده از شاخص دیویس - بولدین (DB) استفاده شد که طبق بررسی های انجام شده و مطابق با جدول ۳ بهترین حالت برای داده ها خوش بندی با $K=5$ انتخاب شد. زیرا دارای کمترین مقدار DB است. با در نظر گرفتن $K=5$ به عنوان بهترین تعداد خوش، داده های متعلق به هر گروه مشخص شد.

مراکز گروه ها برای خوش $K=5$ در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول (۴) مراکز گروه ها برای بهترین خوش (K=5)

شماره گروه					شماره متغیر
۵	۴	۳	۲	۱	
۶۵,۷۵	۶۵,۰۸	۶۵,۴۱	۶۵,۴۱	۶۵,۷۵	۱
۳۴,۹۲	۳۵,۰۹	۳۵,۲۵	۳۵,۲۵	۳۴,۹۲	۲
۵,۲۷	۵,۴۳	۵,۲۷	۵,۰۴	۵,۰۴	۳
۲,۱۲	۲,۱۵	۲,۱۵	۲,۱۴	۲,۱۵	۴
۱۷,۶۲	۱۷,۹۰	۱۷,۴۸	۱۷,۵۸	۱۷,۳۹	۵
۳,۲۸	۳,۲۷	۳,۲۸	۳,۲۷	۳,۲۸	۶
۲,۵۷	۲,۵۷	۲,۵۷	۲,۵۶	۲,۵۶	۷
۴,۶۱	۴,۶۱	۴,۶۱	۴,۶۱	۴,۶۱	۸
۲,۸۰	۲,۸۰	۲,۸۱	۲,۸۰	۲,۸۰	۹
۲,۱۹	۲,۱۸	۲,۱۹	۲,۱۹	۲,۱۹	۱۰
۱,۲۰	۱,۲۰	۱,۲۰	۱,۲۰	۱,۲۰	۱۱
۵,۳۴	۵,۳۵	۵,۳۵	۵,۳۵	۵,۳۴	۱۲
۴,۳۰	۴,۳۰	۴,۳۰	۴,۳۰	۴,۲۹	۱۳
۳۲,۸۸	۳۲,۸۷	۳۲,۸۶	۳۲,۸۶	۳۲,۸۵	۱۴
۱۴,۸۲۸	۱۴,۸۳	۱۴,۸۲۷	۱۴,۸۳۴	۱۴,۸۲۶	۱۵
۸,۱۴	۸,۲۰	۸,۲۵	۸,۱۸	۸,۲۳	۱۶
۳۶,۰۴	۳۶,۷۳	۳۶,۵۰	۳۶,۳۵	۳۶,۳۵	۱۷
۵۰,۲۵	۵۰,۳۶	۵۰,۲۳	۵۰,۳۱	۵۰,۲۳	۱۸
۹۴,۷۴	۹۵,۰۹	۹۴,۷۹	۹۴,۸۴	۹۴,۶۴	۱۹
۲۱,۶۸	۲۱,۶۶	۲۱,۶۵	۲۱,۶۸	۲۱,۶۶	۲۰
۴۴۷,۰۸	۴۴۶,۷۲	۴۴۶,۲۴	۴۴۶,۴۸	۴۴۶,۷۸	۲۱
۱۱,۲۲	۱۱,۲۲	۱۱,۲۱	۱۱,۱۹	۱۱,۲۳	۲۲
۹,۰۲	۹,۴۷	۹,۰۳	۹,۰۲	۹,۰۴	۲۳
۱۲,۲۰	۱۲,۲۱	۱۲,۱۰	۱۲,۰۵	۱۲,۰۸	۲۴
۲۴,۰۳	۲۴,۰۱	۲۴,۱۸	۲۴,۰۰	۲۴,۰۱	۲۵

کنفرانس ایران

روش پیشنهادی در این مقاله که خوش بندی ترکیبی کی-مینز و الگوریتم ژنتیک می باشد، بر اساس ۲۵ متغیر مشخص شده، ۱۰۰۰ داده را به صورت کلی و موردی ارزیابی کرد. با استفاده از این روش پیشنهادی می توان یک سری داده های جدید را مورد ارزیابی و بررسی قرار داد. به عنوان مثال با داشتن طول و ظرافت مواد اولیه جدید می توان فهمید که متعلق به کدام گروه است و خصوصیات محصول نهایی را پیش بینی کرد.

۷. نتیجه گیری

در این تحقیق با توجه به ویژگی های الگوریتم ژنتیک، از یک الگوریتم ژنتیک مبتنی بر **k-means** جهت دسته بندی داده ها استفاده شد. جهت بررسی روش پیشنهادی پس از انتخاب مجموعه داده ها با استفاده از برنامه متلب، الگوریتم مورد نظر نوشته شد. داده های مورد پردازش مربوط به آزمایشگاه کنترل کیفیت یک کارخانه ریسنگری الیاف کوتاه شامل پارامترهای مواد اولیه، پارامترهای فرآیند و پارامترهای کیفی نخ تولیدی بود. دقت الگوریتم از پارامترهای مهم تحلیل روش پیشنهادی بود. نتایج بدست آمده نشان دادند که استفاده از الگوریتم های ژنتیک همراه با تکنیک های داده کاوی می تواند کارایی مناسبی را به همراه داشته باشد. نتایج نشان داد که خوش بندی با استفاده از روش ترکیبی کی-مینز و الگوریتم ژنتیک به عنوان یک تکنیک داده کاوی، یک ابزار موثر برای پیش پردازش کیفیت محصول نهایی قبل از ورود مواد اولیه به خط تولید یک کارخانه و شروع عملیات تولید می باشد.

۸. تقدیر و تشکر

از کارخانه یزدباف ایران که ما را در تهیه این تحقیق یاری نموده اند، صمیمانه تشکر می نماییم.

۹. مراجع

- ANDERSON, M. E., "APPLICABILITY OF DATA MINING IN YARN MANUFACTURING", Msc_Thesis, North Carolina State University , ۲۰۰۶ [۱]
- Bagherzadeh, R., Latifi, M. and Faramarzi A.R., "Employing a Three-Stage Data Mining Procedure to Develop Sizing System" World Applied Sciences Journal, Vol. ۸, p.p.۹۲۳-۹۲۹, ۲۰۱۰ [۲]
- D. Goldberg., Genetic Algorithms in Search, Optimization and Machine Learning. Reading, MA: Addison-Wesley, ۱۹۸۹ [۳]
- Daley, C. M., "Application of Data Mining Tools for Exploring Data: Yarn Quality Case Study". Msc_Thesis , North Carolina State University, ۲۰۰۸ [۴]
- Eiben, A.E. and Smit, J.E., "Introduction to Evolutionary Computing", ۱st edition, Springer, ۲۰۰۸ [۵]
- Glimcher, L., Jin, R. and Agrawal,G., "Middleware for data mining applications on clusters and grids", Journal of Parallel and Distributed Computing, vol. ۶۸, p.p.۳۷-۵۳, ۲۰۰۸ [۶]
- Hodge, G., Oxenham,W., Jones, M., Karpe, Yatin., Uncu. S. and Schertel, S., "INFORMATION ENGINEERING: TEXTILE INDUSTRY'S VALUE-ADDING KEY TO EFFECTIVE DECISION-MAKING" Institute of Textile Technology, p.p.۱-۱۰, ۲۰۰۱ [۷]
- Hammerly, G. and Elkan, C., "Alternatives to the k-means algorithm that find better clusterings", Proceedings of the ۱۱th international conference on information and knowledge management, p.p.۶۰۰-۶۰۷, ۲۰۰۲ [۸]
- Han, J. and Kamber, M., Data Mining Concepts and Techniques, ۱st edition, Morgan Kanufmann, ۲۰۰۶ [۹]
- Hamilton, B. John., "Process and Product Data Management for Staple Yarn Manufacturing", Msc_Thesis, North Carolina State University , ۲۰۱۰ [۱۰]
- Jones D. R. and Beltramo, M. A., "Solving partitioning problems with genetic algorithms" , in Proc. ۴th Int. Conf. Genetic Algorithms. San Mateo, CA: Morgan Kaufman, ۱۹۹۱ [۱۱]
- Jain, A. K., Murty, M. N. and Flynn, P.J., "Data clustering: a review", ACM Computing Surveys, Vol. ۳۱, No. ۳, p.p.۲۶۴-۳۲۳, ۱۹۹۹ [۱۲]
- Jeyasingh, M.M., "Mining the Shirt Sizes for Indian Men by Clustered Classification" I.J. Information Technology and Computer Science, Vol. ۱, p.p.۱۲-۱۷, ۲۰۱۲ [۱۳]
- Jeyasingh, M.M., Appavoo, K. and Sakthivel, P., "Data Mining for Prediction of Clothing Insulation" International Journal of Modern Engineering Research (IJMER), Vol.۲, p.p.۱۰-۱۲, ۲۰۱۲ [۱۴]
- MacQueen J.B., "Some methods for classification and analysis of multivariate observations", In Proc. of the fifth Berkeley Symposium on Mathematical Statistics and Probability, Vol. ۱, p.p.۲۸۱-۲۹۷, ۱۹۶۷ [۱۵]
- Mitchell. Tom., "Machine Learning", ۱st edition, McGraw-Hill, ۱۹۹۷ [۱۶]
- Schertel L., "DATA MINING AND ITS POTENTIAL USE IN TEXTILES: A Spinning Mill", Phd_Thesis, North Carolina State University, ۲۰۰۲ [۱۷]
- SHAHRABI, J. and Salehi, M., "DEVELOPMENT OF A NEW SIZING SYSTEM BASED ON DATA MINING APPROACHES" ۷th International Conference – TEXSCI, ۲۰۱۰ [۱۸]
- Tyagi, S.K., and Sharma, B.K. "Data Mining Tools and Techniques to Manage the Textile Quality Control Data for Strategic Decision Making" International Journal of Computer Applications, Vol. ۱۳, No. ۴, p.p.۲۶-۲۹, ۲۰۱۱ [۱۹]
- Shengchun, D.; Zengyou, He. and Xiaofei, Xu.; "G-ANMI: A mutual information based genetic clustering algorithm for categorical data", Knowledge-Based Systems, Vol. ۲۳, p.p.۱۴۴-۱۴۹, ۲۰۱۰ [۲۰]
- TYAGI, S.K., SHARMA, B.K. and SAXENA, S. "BOILER EFFICIENCY EVALUATION AND MONITORING THROUGH DATA MINING TECHNIQUES IN TEXTILE INDUSTRY" International Journal on Computer Science and Engineering (IJCSE), Vol. ۲, No. ۴, p.p.۱۷۲۷-۱۷۲۳, ۲۰۱۱ [۲۱]

Yang, F., Sun, T. and Zhang, C., "An efficient hybrid data clustering method based on K-harmonic means and Particle Swarm Optimization", Expert Systems with Applications, Vol. 31, p.p. 847-852, 2009 [22]

کنفرانس داده کاوی ایران